

Monitoring bevers in Habitatrictlijngebieden in Gelderland 2017-2018

De provincie Gelderland is binnen de provincie verantwoordelijk voor de beheerplannen van Natura 2000 gebieden (samengesteld uit Habitatrictlijn- en Vogelrichtlijngebieden). De Habitatrictlijngebieden 'Rijntakken', 'Lingegebied & Diefdijk-zuid' en 'Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem' zijn onder meer aangewezen vanwege het voorkomen van de bever (*Castor fiber*). In 2020 dienen de beheerplannen geëvalueerd te worden om te bezien in hoeverre de gestelde doelen omtrent de bever zijn gehaald. De Provincie Gelderland heeft de Zoogdiervereniging gevraagd de monitoring van aantallen en verspreiding

van de bever in deze gebieden aankomende jaren uit te voeren. Hier bespreken we de resultaten van het eerste seizoen 2017-2018.

Probleemstelling

Om de beheerplannen op de doelstellingen voor de bever te kunnen evalueren zijn gegevens nodig over de populatieontwikkeling in deze gebieden. De verspreiding van de bever in Nederland wordt binnen het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) gevolgd op het niveau van kilometerhokken. Deze gegevens zijn echter niet te gebruiken om de aantalsontwikkeling van de bever te volgen. Ze zijn daarom niet afdoende om de beheerplannen te evalueren. Het tellen van

bevers geeft wel een beeld van de aantallen, maar is een dusdanige tijdrovende activiteit dat uitvoering daarvan weinig realistisch is. De Zoogdiervereniging heeft daarom een methodiek ontwikkeld waarbij het aantal beverterritoria in kaart wordt gebracht. Door dit in de tijd te volgen kan de ontwikkeling (trend) van de omvang van de beverpopulatie in de Natura 2000 gebieden wel worden gevolgd.

Monitoring aantal beverterritoria via geurmerken

Bevers leven in familieverband en zijn territoriaal. Hun territorium markeren bevers met geurmerkconcentraties op de territoriumgrenzen. Geurmerken maken bevers door op de oever een hoopje modder en/of vegetatie bij elkaar te schrapen (zogenaamde geurmerkhoopjes) en daarop worden vanuit de Castor- en anaalklieren geurstoffen afgezet. Bevers markeren niet alleen bij territoriumgrenzen, maar vaak ook bij dagrustplaatsen (burchten en holen), belangrijke voedselplekken en andere voor bevers belangrijke locaties. De ervaring bij de Zoogdiervereniging is dat in de winter (november-januari) de geurmerkactiviteit het laagst is en het meest geconcentreerd op de territoriumgrenzen. Buiten deze periode zijn meer geurmerken door het hele territorium aan te treffen, waardoor het beeld waar territoriumgrenzen liggen vertroebelt. Bij zo'n inventarisatie worden systematisch alle oevers afgezocht op aanwezigheid en aantal geurmerken. Aanvullend worden bij het bepalen van de territoriumgrenzen tevens gegevens gebruikt zoals ligging van burchten en holen en de aanwezigheid van wintervoorraden. Doorgaans is het zo dat er per territorium hooguit één grote wintervoorraad aanwezig is. Echter, wintervoorraden worden niet altijd aangelegd.

Uitvoering veldwerk en verwerking

Voor het veldwerk is de samenwerking gezocht met waterschap Rivierenland (WSRL) en de bever- en otterwerkgroep van de Zoogdiervereniging (CaLutra). De muskus- en beverratbestrijders komen tijdens hun bestrijdingswerkzaamheden in de geselecteerde Natura 2000-gebieden en kennen deze gebieden goed. Alle Gelderse bestrijders worden aangestuurd door WSRL (ook die onder het werkgebied van de andere Gelderse waterschappen vallen), waardoor de aansturing vanuit één organisatie plaatsvindt. WSRL werkt aan de inventarisatie mee, omdat de gegevens die verzameld worden ook voor het waterschap van belang zijn. WSRL krijgt hiermee namelijk in beeld waar men risico's loopt op het ingraven van primaire waterkeringen door bevers tijdens hoogwater. Een deel van de Rijntakken ligt in Overijssel. De Overijsselse deelgebieden ten westen van de IJssel vallen wel onder WSRL, maar de delen ten oosten van

de IJssel niet. Deze deelgebieden zijn geïnventariseerd door vrijwilligers van CaLutra, die in deze gebieden al actief waren voor bever en otter. De deelnemers voeren de gegevens in via een al bestaande App die hiervoor door WSRL werd aangepast.

Ten behoeve van het uitvoeren van het veldwerk werden drie cursussen gegeven, waarin het project werd besproken en de methodiek werd uitgelegd. Daarnaast werd de werking van de App besproken en werd in het veld uitgelegd hoe een inventarisatie moet worden uitgevoerd. Ten behoeve van dit project is een handleiding ontwikkeld zodat iedereen op dezelfde wijze werkt en de gegevens vergelijkbaar blijven.

De op deze wijze verzamelde gegevens werden aan de Zoogdiervereniging geleverd voor interpretatie en verdere uitwerking naar territoriumgrenzen en aantal beverterritoria.

De wens van Provincie Gelderland was om indien mogelijk ook gegevens te verzamelen in de Vogelrichtlijngebieden binnen de Rijntakken. Vanwege de grote tijdsinvestering die het waterschap al moet doen in de Habitatrichtlijngebieden is het voorlopig de bedoeling alleen de Habitatrichtlijngebieden te onderzoeken waarvoor de bever is aangewezen. Wel wordt een overzicht gegeven van de verspreiding in de Habitatrichtlijn- en Vogelrichtlijngebieden.

Eerste resultaten

Het eerste veldseizoen verliep moeizaam vanwege een combinatie van een late start, extra werkzaamheden van een groot deel van de deelnemers buiten dit project, een vorstperiode en enkele langdurige hoogwaterperioden. Daardoor konden maar weinig gegevens verzameld worden. Dat werd deels opgelost door gegevens te gebruiken die de Zoogdiervereniging in de voorgaande winter had verzameld in opdracht van WSRL en Rijkswaterstaat (in delen van de Gelderse Poort). Van andere deelgebieden waar geen of te weinig informatie werd ontvangen werd daarnaast gekeken naar de verspreidingsgegevens die verzameld werden in het kader van het NEM. Daarbij werd dan op basis van expert judgement een voorlopige inschatting van het aantal beverterritoria gemaakt.

Aantal territoria in de winter van 2017-2018

Vanuit de door de muskus- en beverratbestrijders van WSRL en vrijwilligers van CaLutra verzamelde gegevens is ingeschat dat er tussen de 47 en 60 beverterritoria aanwezig zijn in de voor de bever aangewezen gebiedsdelen binnen de Natura 2000 gebieden. In die territoria werden 123 burchten en holen opgegeven, waarbij er bij 19 een kleine

Tabel 1: Overzicht van het aantal beverterritoria, burchten/holen, aanwezigheid van wintervoorraden en geurmerken in de Gelderse Habitatrichtlijngebieden (HRL-gebied), die zijn aangewezen voor de bever in de winter van 2017-2018. Aangevuld met gegevens uit het NEM en andere beverprojecten van de Zoogdierverseniging (aantal territoria, burchten/holen) (- = geen opgave).

HRL-gebied	# territoria	# burchten/holen	# met kleine wintervoorraad	# met grote wintervoorraad	# geurmerken
Rijntakken	76-95	247	18	24	127
IJssel	17-19	20	1	3	23
Pannerdensch Kanaal incl. Rijnstrangen	13-16	28	1	3	22
Waal	42-55	195	16	18	74
Lek	4-5	4	0	0	8
Lingegebied & Diefdijk-Zuid	2-3	1	1	0	5
Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	2-3	-	-	-	-
Eindtotaal	80-101	248	19	24	132

Tabel 2: Overzicht van het gemiddelde aantal burchten en holen per beverterritorium.

	# territoria	Gemiddeld aantal burchten/holen per territorium
Op basis van veldwerk 2017-2018	47-60	2,1-2,6
Op basis van veldwerk 2017-2018 aangevuld met andere gegevens	80-101	2,6-3,1

Tabel 3: Aantal beverterritoria en bevers in de Gelderse Habitatrichtlijngebieden in het voorjaar van 2018.

Habitatrichtlijngebied	# territoria	# bevers
Rijntakken	76-95	228-285
IJssel	17-19	51-57
Pannerdensch Kanaal incl. Rijnstrangen	13-16	36-48
Waal	42-55	126-165
Lek	4-5	12-15
Lingegebied & Diefdijk-Zuid	2-3	6-9
Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	2-3	6-9
Eindtotaal	80-101	240-303